

Jāpaplašina videokonferences pielietojums tiesās

JĀNIS JURKĀNS

Zvērināts advokāts ZAB "O. Cers un J. Jurkāns"

Covid-19 ierobežojumu ietekmē strauji pieaug dažādu tiešsaistes komunikācijas platformu izmantošana darījumu un lietišķajā komunikācijā. Pāris mēnešu laikā prakse izmantot videokonferences kļuvusi par neatņemamu sastāvdaļu gan publiskā sektora, gan uzņēmēju darba efektīvākā organizēšanā.

Videokonferences par piemērotu saziņas formu ir atzinušas arī tādas konservatīvas institūcijas kā Saeima, notariāts un tiesu institūcijas. Piemēram, e-Saeima ir parlamenta darbam Covid-19 laikā radīts tehnoloģiskais risinājums, kas sniedz iespēju Saeimas sēdes noturēt attālināti: deputāti sēdei var pieslēgties no jebkura datora ar interneta pieslēgumu, izmantojot drošu autentifikācijas līdzekli – e-parakstu. e-Saeimas rīks nodrošina deputātiem iespēju debatēt un balsot par Saeimas sēdes darba kārtības jautājumiem.

Savukārt jau vairāk nekā gadu attālināti videokonferences režīmā ir iespējams veikt pilnībā visas notariālās darbības. Tas iespējams, autorizējoties *Latvija.lv* un pieslēdzoties notāra birojam videokonferences režīmā, šajā vidē notāram uzrādot pasi vai ID un ar drošu elektronisko parakstu vai Smart ID parakstot attiecīgos dokumentus, tostarp pilnvaras, līgumus, nostiprinājuma lūgumus.

2020. gada 10. jūnijā pirmo tiesas sēdi videokonferences režīmā noturēja Eiropas Cilvēktiesību tiesa. Ievērojama pieredze lietu skatīšanai videokonferences režīmā ir arī Latvijas tiesām, jo laikā no 2008. līdz 2013. gadam ar Šveices atbalstu Latvijas tiesas un ieslodzījuma vietas tika aprīkotas ar videokonferenču un skaņas ieraksta iekārtām. Diemžēl šo iekārtu izmantošanas formāts un intensitāte līdz šim ir bijusi laika gāram neatbilstoša.

Faktiski videokonferences līdz Covid-19 saskarsmes ierobežojumiem notika starp Latvijas tiesu zāli un citas tiesas zāli, ieslodzījuma vietu vai mobilo videokonferences iekārtu, turklāt abas konferenču vietas apkalpo tiesas vai citas valsts iestādes darbinieki. Proti, vienā zālē piedalījās tiesas sastāvs, bet otrā videokonferences telpā – valsts iestādes vai tiesas darbinieks, kas pārbauda personas identitāti un nodrošina iekārtu darbību.

Tādējādi iepriekš pastāvošais formāts nebija piemērojams ierobežojumu laikā, lietu izskatīšanai katram lietas dalībniekam no savas telpas. Tāpat šis formāts ir ekonomiski nepamatots, jo vienas lietas skatīšanai tiek izmantotas vairākas tiesas zāles un papildu tehniskais darbinieks, turklāt otrās (attālinātās) tiesu zāles nereti ir grūti atrast, jo tās ir aizņemtas attiecīgo tiesu lietu izskatīšanai.

Atsevišķas tiesas bez kavēšanās pielāgojās Covid-19 saskarsmes ierobežojumiem. Piemēram, Administratīvā rajona tiesa jau 2020. gada 9. aprīlī pirmo reizi izskatīja administratīvo lietu, izmantojot *Microsoft Teams* videokonferenču pakalpojumu. Šis pakalpojums tiesnešiem un lietas dalībniekiem deva iespēju piedalīties tiesas sēdē attālināti – katram no savas atrašanās vietas. Lai piedalītos tiesas sēdē, bija nepieciešama viedierīce, kas aprīkota ar kameru un mikrofonu, piemēram, atbilstoši aprīkots dators vai telefons.

Savukārt 2020. gada 23. aprīlī videokonferences režīmā pirmo reizi lietu izskatīja Satversmes tiesa.

Diemžēl šādi pozitīvie piemēri neklūva par plaši izplatītu praksi. Lietas, kuras nebija iespējams izskatīt rakstveida procesā bez pušu klātbūtnes, pārsvarā tika atliktas. Lietu atlikšana radīja valstij milzīgas nelietderīgas izmaksas un kaitējumu ekonomikai kopumā, jo ātra un efektīva strīdu izskatīšana tiesās ir viens no priekšnoteikumiem tiesiskuma iedzīvināšanai un tautsaimniecības attīstībai.

Uzskatu, ka pozitīvo piemēru pārņemšana arī citu tiesu praksē ir nepieciešama vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, lai neciestu lietu izskatīšanas ātrums un kvalitāte, ja Covid-19 uzliesmojums atkārtosies. Otrkārt, lai neradītu neplānotu laika patēriņu un ceļa izmaksas lietas dalībniekiem gadījumos, kad noslogotākās tiesas nosūta lietas uz citām tiesām vai kad lietas dalībniekiem dalībai tiesas sēdē jāmēro liels attālums ceļā.

Manuprāt, Tieslietu ministrijai būtu nekavējoties jārikojas, lai Latvijas tiesās attīstītos vismaz civillietu un administratīvo lietu izskatīšana videokonferences režīmā mūsdienīgā formātā. Attīstības priekšnosacījumi būtu vadlīnijas par to, kā lietas dalībniekam autorizēties dalībai tiesas sēdē, tehniski nosacījumi par interneta pieslēguma stabilitāti, klusumu un apgaismojumu telpai, no kuras tiek veikts pieslēgums, kā arī vienots tehnoloģisks risinājums, kas ļauj pieslēgties tiesas sēdei attālināti no jebkura datora ar interneta pieslēgumu. Lai izskatītu lietu šādā režīmā, būtu jāsaņem visu lietas dalībnieku piekrišana un apliecinājums par iespējām nodrošināt atbilstošas ierīces un citu nosacījumu ievērošanu.

Tāpat būtu jāsaņem diskusija par krimināllietu iztiesāšanas iespējamību un īpatnībām jaunā videokonferences formātā, pievēršoties tādiem aspektiem kā, piemēram, apsūdzētā tiesību nodrošināšana konfidenciali apspriesties ar savu aizstāvi tiesas sēdes gaitā.

Neapšaubāmi, komunikācija, izmantojot tehnoloģijas, mūsdienās nespēj pilnībā aizstāt klātienes saskarsmi, piemēram, strādājot videokonferences režīmā, ir grūtāk nolasāmas personu emocijas un ķermeņa valoda. Tomēr, ievērojot tehnoloģiju attīstību un sabiedrības vēlmi risināt jautājumus nesaistīti ar fizisko atrašanās vietu, es prognozēju, ka klātienes tiesas sēdes, visticamāk, nākotnē kļūs par ekskluzīvu izvēli, kas piemērojama sarežģītu lietu izskatīšanai.

ATSAUCE UZ ŽURNĀLU

Jurkāns J. Jāpaplašina videokonferences pielietojums tiesās. Jurista Vārds, 25.08.2020., Nr. 34 (1144), 5.lpp.